

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

નટાબર પરીદા બિસ્તુ ચરણ પરીદા બટાકૃષ્ણા પરીદા બાબાજી પરીદા

વિરુદ્ધ

ઓરિસ્સા રાજ્ય

૧૬ એપ્રિલ, ૧૯૭૫

[એન. એલ. ઉન્ટવાલિયા અને એસ. મુર્તઝા ફઝલ અલી, ન્યાયાધીશો]

ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૮૮૮, કલમ ૧૬૭ અને ૩૪૪-આરોપીની કસ્ટડી માટે રીમાન્ડ-કોર્ટ, જો સહજ સત્તા હોય તો.

ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતા, ૧૯૭૩, કલમ ૧૬૭ (૧), પ્રોવિઝો (એ) થી કલમ ૧૬૭ (૨), ૪૨૮ અને ૪૮૪ (૨) (એ)-તપાસ કાયદાની શરૂઆત સમયે બાકી છે અને ૬૦ દિવસના સમયગાળામાં પૂર્ણ થઈ નથી-આરોપી, જો તેને જામીન પર મુક્ત થવાનો અધિકાર છે.

૮મી માર્ચ, ૧૯૭૪ના રોજ કટક જિલ્લાના એક સ્થળે બનેલી ઘટનાના સંદર્ભમાં, કલમ ૧૪૭,૧૪૮,૩૦૭,૩૦૨ અને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૧૪૯ની મદદથી કરવામાં આવેલા કથિત ગુનાઓના સંબંધમાં પોલીસ તપાસ શરૂ કરવામાં આવી હતી.તપાસ દરમિયાન ધરપકડ કરાયેલા આઠ વ્યક્તિઓમાંથી ચારને કટકના સેશન્સ જજ દ્વારા જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવ્યા છે, પરંતુ વિદ્વાન સેશન્સ જજે ચાર અપીલકર્તાઓને જામીન આપવાનો ઇનકાર કર્યો હતો.દંડ પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ની કલમ ૧૬૭ની પેટા-કલમ (૨) ના પરંતુક (એ) પર આધારિત તેમની દલીલને વિદ્વાન ન્યાયાધીશે કલમ ૪૮૪ની પેટા-કલમ (૨) ની બચત કલમ (એ) પર આધાર રાખીને નકારી કાઢી હતી.હાઈકોર્ટે પણ તેમની દલીલ ફગાવી દીધી હતી.આ અપીલ સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલી વિશેષ રજાના આધારે દાખલ કરવામાં આવી છે.

ઠરાવ્યુ (i) ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતા, ૧૮૯૮ની કલમ ૩૪૪ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરીને કેસની સુનાવણી કરવા માટે અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતો મેજિસ્ટ્રેટ તપાસની પેન્ડન્સી દરમિયાન આરોપીઓને સમયાંતરે જેલ કસ્ટડીમાં મોકલી શકે છે.બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, તપાસ અને પુરાવા એકત્ર કરવાની પ્રક્રિયા દરમિયાન મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા રિમાન્ડની સત્તા એ પ્રક્રિયાનો અભિન્ન ભાગ હતો.આ સત્તાનો હેતુ તપાસ અને વધુ પુરાવા એકત્ર કરવામાં મદદ કરવા માટે જ્યારે પણ જરૂરી હોય ત્યારે સત્તાનો ઉપયોગ કરવાનો હતો.[૧૪૧૬-એફ]

એ. લક્ષ્મણરાવ વિરુદ્ધ ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ, પ્રથમ વર્ગ પાર્વતીપુરમ અને અન્યો, [૧૯૭૦] ૩ એસ. સી. સી. ૫૦૧ અને ગૌરી શંકર ઝા વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય અને અન્યો, [૧૯૭૨] ૧ એસ. સી. સી. ૫૬૪ પર આધાર રાખ્યો હતો.

પશ્ચિમ બંગાળ સરકારના કાયદાકીય બાબતોના સુપ્રિટેન્ડેન્ટ અને રિમેમ્બ્રાન્સર વિ. બિધીન્દ્ર કુમાર રોય અને અન્યો, એ. આઈ. ૧૯૪૯, કલકત્તા ૧૪૩; ચંદ્રદીન દુબે વિરુદ્ધ રાજ્ય, ૧૯૫૫ બિહાર લો જર્નલ રિપોર્ટ્સ, ૩૨૩; દુખી અને અન્ય વિરુદ્ધ રાજ્ય અને અન્ય, એ. આઈ. આર. ૧૯૫૫ અલ્હાબાદ, ૫૨૧; શ્રીલાલ નંદરામ અને અન્ય, વિ. આર. આર. અગ્રવાલ, એસ. ડી. એમ. ફર્સ્ટ ક્લાસ, ગ્વાલિયર અને અન્ય કુટુંબ, એ. આઈ. આર. ૧૯૬૪, કેરળ, ૨૩૨; અર્ત્રાત્રન મહાસુરા અને અન્યો વિરુદ્ધ ઓરિસ્સા રાજ્ય, એ. આઈ. આર. ૧૯૫૬ ઓરિસ્સા, નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

((૨) જ્યાં સુધી કાયદા દ્વારા સત્તા આપવામાં ન આવે ત્યાં સુધી અદાલતોને કોઈ પણ કસ્ટડીમાં આરોપીના રિમાન્ડની કોઈ સહજ સત્તા રહેશે નહીં. ઉચ્ચ અદાલતે જૂની સંહિતાની કલમ ૩૪૪ના સંદર્ભ વિના એમ ધારીને ભૂલ કરી છે કે આવી સત્તા અસ્તિત્વમાં છે. [૧૪૦ડી]

((૩) કલમ ૧૬૭ (નવી સંહિતાની કલમ ૧૬૭) ના પરંતુક (એ) માં વિધાનસભાનો આદેશ એ છે કે આરોપી ૨) વ્યક્તિને જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવે છે જો તે જામીન આપવા તૈયાર હોય અને રજૂ કરે અને તેને ૬૦ દિવસના સમયગાળા પછી અટકાયતમાં રાખી શકાતો નથી, ભલે તપાસ હજુ પણ ચાલી

રહી હોય.જોકે કલમ ૩૪૪ની પેટા-કલમ (૧એ) માં આવતી 'વાજબી કારણ' અભિવ્યક્તિ કલમમાં ક્યાંય જોવા મળતી નથી.૩૦૯ જૂની સંહિતાની કલમ ૩૪૪નું સમજૂતી કલમ ૩૦૯ના સમજૂતી ૧ તરીકે સમાન ભાષામાં જાળવી રાખવામાં આવી છે.નવી સંહિતાની કલમ ૧૬૭ (૨) અને કલમ ૩૦૯ (૨) ના પરંતુક (એ) માં સમાવિષ્ટ કાયદો તપાસની પેન્ડન્સી દરમિયાન જેલ કસ્ટડીને રિમાન્ડની સત્તા માત્ર પહેલાની હેઠળ જ આવે છે અને પછીની હેઠળ નહીં.કલમ ૩૦૯ (૨) માત્ર ત્યારે જ લાગુ પડે છે જ્યારે ગુનાની નોંધ લેવામાં આવે અથવા સુનાવણી શરૂ કરવામાં આવે.[૧૪૨જી-એચ]

પ્રશ્નકર્તા:દંડ પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ની કલમ ૩૦૯માં સ્પષ્ટીકરણ-૧નો હેતુ શું છે?

(જ) કલમ ૪૨૮ના શબ્દોથી વિપરીત, કલમ ૧૬૭ (૧) ની ભાષા જે પેટા-કલમ (૨) ને પણ સંચાલિત કરશે, તે "જ્યારે પણ કોઈ વ્યક્તિની ધરપકડ કરવામાં આવે ત્યારે" છે, જે સૂચવે છે કે ૧૯૭૩ના અધિનિયમના અમલમાં આવ્યા પછી જ્યારે ધરપકડ કરવામાં આવશે ત્યારે કલમને આકર્ષિત કરવામાં આવશે.કલમ ૪૨૮ માં વપરાયેલ અભિવ્યક્તિ એ છે કે "જ્યાં આરોપી વ્યક્તિને દોષિત ઠેરવ્યા પછી સજા ફટકારવામાં આવી હોય.વર્તમાન કેસની હકીકતો પર, કલમ ૪૮૪ ની પેટા-કલમ (૨) ની કલમ (એ) લાગુ થશે.૧લી એપ્રિલ, ૧૯૭૪ના તરત પહેલા આ કેસની તપાસ બાકી હતી.તેથી બચત કલમ (એ) એ વાત સાથે જોડાય છે કે ઉપરોક્ત તપાસ જૂની સંહિતાના પ્રકરણ XIV અનુસાર ચાલુ રાખવામાં આવશે અથવા કરવામાં આવશે.તે સંહિતાની કલમ ૧૬૭

મેજિસ્ટ્રેટને તપાસની પેન્ડન્સી દરમિયાન અપીલકર્તાઓને જેલ કરટડીમાં મોકલવા સક્ષમ બનાવી શકી ન હતી. પોલીસ કલમ ૩૪૪ હેઠળ તેની રિમાન્ડની સત્તાનો ઉપયોગ કરવા માટે કોર્ટની મદદ લઈ શકે છે, જે કોર્ટના ધ્યાનમાં લાવે છે કે અપીલકર્તાઓએ ગુનો કર્યો હોવાની શંકા ઉભી કરવા માટે પૂરતા પુરાવા પ્રાપ્ત થયા છે અને જ્યાં સુધી રિમાન્ડનો આદેશ આપવામાં ન આવે ત્યાં સુધી વધુ પુરાવા મેળવવામાં અવરોધ આવશે. [૧૪૩ C-D-૧૪૪ B-C]

શ્રી બાઉચર પિયર એન્ડ્રા વિ. સુપ્રિટેન્ડેન્ટ, સેન્ટ્રલ જેલ, તિહાર, નવી દિલ્હી અને અન્ય, એ. આઈ. આર. ૧૯૭૫ એસ. સી. ૧૬૪ નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

ફોજદારી અપીલ અધિકારક્ષેત્ર:

૧૯૭૪ની ફોજદારી અપીલ નંબર ૩૫૯.

ક્રિમિનલ મિસ્કમાં ઓરિસ્સા હાઈકોર્ટના ૬ ઓગસ્ટ ૧૯૭૪ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી વિશેષ રજા દ્વારા અપીલ. ૧૯૭૪નો કેસ નંબર ૧૮૦.

અપીલકર્તા વતી શરદ મનોહર, આર. એન. નાથ અને વી. એન. ગણપુલે.

પ્રતિવાદી માટે ગોવિંદ દાસ અને બી. પાર્થસારથી.

કોર્ટનો ચુકાદો આના દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો:—

અંતવાલિયા, જજ-ટમી માર્ચ ૧૯૭૪ના રોજ ઓરિસ્સાના કટક જિલ્લામાં આવેલા એક સ્થળે એક ઘટના બની હતી.ટમી માર્ચ, ૭૪ના રોજ પ્રથમ માહિતી અહેવાલ દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો અને કલમ ૧૪૭,૧૪૮,૩૦૭,૩૦૨ અને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૧૪૮ની મદદથી કરવામાં આવેલા કથિત ગુનાઓના સંબંધમાં પોલીસ તપાસ શરૂ કરવામાં આવી હતી.વિશેષ રજા દ્વારા આ અપીલમાં ચાર અપીલકર્તાઓની ટમી માર્ચે તપાસ દરમિયાન પોલીસ દ્વારા ધરપકડ કરવામાં આવી હતી અને કટકના સેશન્સ જજ દ્વારા જામીન પર મુક્ત કરાયેલા અન્ય ચાર લોકોની ૧૪મી માર્ચે ધરપકડ કરવામાં આવી હતી.તેમને મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા, જેમણે તેમને સમયાંતરે જેલની કસ્ટડીમાં મોકલી દીધા હતા.સેશન્સ જજે ચાર આરોપીઓને જામીન પર મુક્ત કર્યા હતા પરંતુ અપીલકર્તાઓને જામીન આપવાનો ઇનકાર કર્યો હતો.દંડ પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ (૧૯૭૪નો અધિનિયમ નંબર ૨) ની કલમ ૧૬૭ની પેટા-કલમ (૨) ના પરંતુક (એ) પર આધારિત દલીલ, જેને હવે પછી નવી સંહિતા તરીકે ઓળખવામાં આવે છે, તેને સત્ર ન્યાયાધીશે કલમ ૪૮૪ની પેટા-કલમ (૨) ની બચત કલમ (એ) પર આધાર રાખીને નકારી કાઢી હતી.

અપીલકર્તાઓએ ઓરિસ્સા હાઈકોર્ટનો સંપર્ક કર્યો હતો અને યોગ્યતા તેમજ નવી સંહિતામાં સમાવિષ્ટ ઉપરોક્ત કાયદાની જોગવાઈના આધારે તેમને જામીન પર મુક્ત કરવા માટે તેમના કેસો પર દબાણ કર્યું હતું.હાઈકોર્ટની ખંડપીઠે ૬ ઓગસ્ટ, ૧૯૭૪ના તેના આદેશ દ્વારા અપીલકર્તાઓ વતી રજૂ કરવામાં આવેલી

દલીલોને ફગાવી દીધી છે અને જામીન માટેની તેમની અરજીને ફગાવી દીધી છે.તેમણે આ અદાલતની વિશેષ રજા દ્વારા હાલની અપીલ દાખલ કરી છે.

આ અદાલત ગુણદોષના આધારે અપીલકર્તાઓને જામીન પર મુક્ત કરવાના પ્રશ્નની નવેસરથી તપાસ કરે તેવી અપેક્ષા નથી.પરંતુ વિચારણા માટેનો પ્રશ્ન એ છે કે શું અપીલકર્તાઓ નવી સંહિતાની કલમ ૧૬૭ (૨) ની જોગવાઈ (એ) હેઠળ જામીન પર મુક્ત થવા માટે હકદાર છે.

નવી સંહિતા ૧ એપ્રિલ, ૧૯૭૪ના રોજ અને ત્યારથી અમલમાં આવી હતી.કલમ ૪૮૪ (૧) એ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૮૯૮ ને રદ કર્યો, જેને હવે પછી ઓલ્ડ કોડ કહેવામાં આવે છે.પરંતુ પેટા-કલમ (૨) માં કેટલીક બચત કલમો કોતરવામાં આવી હતી; સંબંધિત કલમ (એ) ને આ ચુકાદામાં હવે પછી ઉમેરવામાં આવશે.આમ કરતા પહેલા પોલીસ દ્વારા કેસની તપાસ દરમિયાન મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા રિમાન્ડની સત્તાના સંબંધમાં કાયદાની સ્થિતિની પ્રશંસા કરવી જરૂરી છે.

જૂની સંહિતાની કલમ ૬૧માં જોગવાઈ મુજબ વોરંટ વિના ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિને પોલીસ અધિકારી દ્વારા ૨૪ કલાકથી વધુ સમય માટે અટકાયતમાં રાખી શકાતી નથી.કલમ ૧૬૭ (૧) માં પોલીસ અધિકારીને જરૂરી હતું કે જો કલમ ૬૧ દ્વારા નિર્ધારિત ૨૪ કલાકના સમયગાળાની અંદર તપાસ પૂર્ણ ન થઈ શકે અને આરોપ અથવા માહિતી સારી રીતે આધારિત હોવાનું માનવા માટેના

આધારો હોય તો તે આરોપીને નજીકના મેજિસ્ટ્રેટને મોકલે.પેટા-કલમ (૨) પૂરી પાડવામાં આવેલ:

" જે મેજિસ્ટ્રેટને આ કલમ હેઠળ આરોપી વ્યક્તિ મોકલવામાં આવે છે તે મેજિસ્ટ્રેટ, પછી ભલે તેની પાસે કેસ ચલાવવા માટે અધિકારક્ષેત્ર હોય કે ન હોય, સમયાંતરે આવા મેજિસ્ટ્રેટને યોગ્ય લાગે તેવી કસ્ટડીમાં આરોપીની અટકાયતને સંપૂર્ણ રીતે પંદર દિવસથી વધુ ન હોય તેવી મુદત માટે અધિકૃત કરી શકે છે.જો તેની પાસે કેસ ચલાવવા અથવા તેને સુનાવણી માટે મોકલવાનો અધિકારક્ષેત્ર નથી, અને વધુ અટકાયતને બિનજરૂરી માને છે, તો તે આરોપીને આવા અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતા મેજિસ્ટ્રેટને મોકલવાનો આદેશ આપી શકે છે:

જે મેજિસ્ટ્રેટને આરોપી મોકલવામાં આવ્યો હતો તે તેને કલમ ૧૬૭ (૨) હેઠળ કુલ ૧૫ દિવસથી વધુની મુદત માટે પોલીસ કસ્ટડી અથવા જેલ કસ્ટડીમાં મોકલી શકે છે.જે મેજિસ્ટ્રેટ પાસે કેસની સુનાવણી કરવાનો અધિકારક્ષેત્ર હતો તે પણ આરોપીઓને જૂની સંહિતાની કલમ ૧૬૭ (૨) હેઠળ ૧૫ દિવસના સમયગાળા પછી કોઈ પણ કસ્ટડીમાં મોકલી શકતો ન હતો.અન્ય કોઈ કલમ ન હતી જેણે સ્પષ્ટ અથવા સ્પષ્ટ ભાષામાં મેજિસ્ટ્રેટને તપાસની પેન્ડન્સી દરમિયાન અને આરોપપત્ર રજૂ કરવા પર સંજ્ઞાન લેતા પહેલા ૧૫ દિવસના સમયગાળા પછી રિમાન્ડની આ સત્તા પ્રદાન કરી હતી.જોકે, કલમ ૩૪૪એ મેજિસ્ટ્રેટને કોઈપણ વાજબી કારણ માટે કોઈપણ તપાસ અથવા સુનાવણીની

શરૂઆત મુલતવી રાખવા સક્ષમ બનાવી હતી.જૂની સંહિતાની કલમ ૩૪૪નું સમજૂતી નીચે મુજબ છે:

"જો આરોપીએ ગુનો કર્યો હોવાની શંકા ઉભી કરવા માટે પૂરતા પુરાવા મેળવવામાં આવ્યા હોય, અને તે સંભવિત લાગે છે કે વધુ પુરાવા રિમાન્ડ દ્વારા મેળવી શકાય છે, તો આ રિમાન્ડ માટેનું વાજબી કારણ છે.

વિવિધ ઉચ્ચ અદાલતોએ એવો મત વ્યક્ત કર્યો હતો કે કેસ ચલાવવા માટે અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતા મેજિસ્ટ્રેટ કલમ ૩૪૪ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરીને તપાસની પેન્ડન્સી દરમિયાન આરોપીઓને સમયાંતરે જેલ કસ્ટડીમાં મોકલી શકે છે:એટલે કે, કાયદાકીય બાબતોના સુપ્રિટેન્ડેન્ટ અને રિમેમ્બ્રાન્સર, પશ્ચિમ બંગાળ સરકાર વિરુદ્ધ બિધીન્દ્ર કુમાર રોય અને અન્યો (૧); ચંદ્રાદી દુબે વિરુદ્ધ રાજ્ય (૨), દુખી અને અન્ય વિરુદ્ધ રાજ્ય અને અન્ય (૩); શ્રીલાલ નંદરામ અને અન્ય વિરુદ્ધ આર. આર. અગ્રવાલ, એસ. ડી. એમ. પ્રથમ વર્ગ, ગ્વાલિયર અને અન્ય (૪) અને કેરળ રાજ્ય વિરુદ્ધ માધવન કુટુંબ (૫).ઓરિસ્સા ઉચ્ચ અદાલતે અર્તત્રાન મહાસુરા અને અન્યો વિરુદ્ધ ઓરિસ્સા રાજ્ય (૬) ના કેસમાં વિપરીત દ્રષ્ટિકોણ અપનાવ્યો હતો.અહીં એ વાત પર ભાર મૂકવામાં આવી શકે છે કે જ્યાં સુધી કાયદા દ્વારા સત્તા આપવામાં ન આવે ત્યાં સુધી અદાલત પાસે આરોપીઓને કોઈપણ કસ્ટડીમાં મોકલવાની સહજ સત્તા હશે.અપીલ હેઠળના આદેશમાં જૂની સંહિતાની કલમ ૩૪૪ના સંદર્ભ વિના ઉચ્ચ અદાલતે એવું માન્યું હોવાનું જણાય છે કે આવી સત્તા અસ્તિત્વમાં છે.એ વાત સાચી નથી.

આ અદાલતના બે નિર્ણયો છે જે બહુમતી ઉચ્ચ અદાલતો દ્વારા વ્યક્ત કરેલા અભિપ્રાયને સમર્થન આપે છે અને ઉપર ઉલ્લેખિત કેસમાં ઓરિસ્સા ઉચ્ચ અદાલતે લીધેલા ચુકાદાને ઓવર-રુલિંગ કરે છે.એ. લક્ષ્મણરાવ વિ. જ્યુડિશિયલ-મેજિસ્ટ્રેટ, ફર્સ્ટ ક્લાસ પાર્વતીપુરમ અને અન્યોના કેસમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે જૂની સંહિતાના પ્રકરણ ૨૪માં આવતી કલમ ૩૪૪, જેમાં પૂછપરછ અને સુનાવણીની સામાન્ય જોગવાઈઓ છે, તે એવા કેસને લાગુ થઈ શકતી નથી જે માત્ર તપાસ અને પુરાવા એકત્ર કરવાના તબક્કે હોય.જસ્ટીસ દુઆ, આ અદાલત વતી ચુકાદો આપતા ન્યાયાધીશે પૃષ્ઠ ૫૦૬ પર આ રીતે દલીલને ફગાવી દીધી.

"આ દલીલ આપણને પેટા-કલમ (૧-એ) બંનેની સ્પષ્ટ ભાષા દ્વારા નકારવામાં આવે તેવું લાગે છે.એ) અને સમજૂતી.પેટા-કલમ હેઠળ (૧ - એ) તપાસ અથવા સુનાવણીની શરૂઆત પણ મુલતવી રાખી શકાય છે.આ સ્પષ્ટપણે તપાસ શરૂ થાય તે પહેલાંના તબક્કાનો સંદર્ભ આપે છે.આ સમજૂતી શંકા વિના સ્પષ્ટ કરે છે કે પેટા-કલમ (૧-એ) માં ઉલ્લેખિત વાજબી કારણ(એ) રિમાન્ડ મેળવીને તપાસ દરમિયાન વધુ પુરાવા મેળવવાની સંભાવનાનો સમાવેશ કરે છે.કલમ ૩૪૪ ની ભાષા અસંદિગ્ધ અને સ્પષ્ટ છે અને હકીકત એ છે કે આ કલમ પ્રકરણ ૨૪ માં જોવા મળે છે જેમાં પૂછપરછ અને ટ્રાયલની સામાન્ય જોગવાઈઓ છે જે તણાવપૂર્ણ રચનાને યોગ્ય ઠેરવતી નથી.".

ગૌરી શંકર ઝા વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય અને અન્યો (૧) શેલત, અદાલત વતી ચુકાદો આપતા ન્યાયાધીશે પાનું ૫૬૯ પર કહ્યું છે:

“કલમ ૧૬૭ હેઠળ આવતા કેસોમાં, મેજિસ્ટ્રેટ નિઃશંકપણે મહત્તમ પંદર દિવસના સમયગાળા માટે કસ્ટડીનો આદેશ આપી શકે છે અને આવી કસ્ટડી પોલીસ અથવા જેલ કસ્ટડી હોઈ શકે છે. બીજી બાજુ, કલમ ૩૪૪, પ્રકરણ XXIV માં દેખાય છે જે પૂછપરછ અને પરીક્ષણો સાથે વ્યવહાર કરે છે. વધુમાં, તે જે કસ્ટડીની વાત કરે છે તે એવી કસ્ટડી નથી જે મેજિસ્ટ્રેટને કલમ ૧૬૭ મુજબ યોગ્ય લાગે છે, પરંતુ માત્ર જેલ કસ્ટડી છે, જેનો હેતુ એ છે કે એકવાર તપાસ અથવા સુનાવણી શરૂ થાય તે પછી આરોપીઓને પોલીસ પ્રભાવ હેઠળ રહેવા દેવું યોગ્ય નથી. આ કલમ હેઠળ, મેજિસ્ટ્રેટ આરોપી વ્યક્તિને એક સમયે પંદર દિવસથી વધુ ન હોય તેવી મુદત માટે કસ્ટડીમાં મોકલી શકે છે, જો કે આવી આરોપી વ્યક્તિએ ગુનો કર્યો હોવાની શંકા ઉભી કરવા માટે પૂરતા પુરાવા એકત્રિત કરવામાં આવ્યા છે અને તે સંભવિત લાગે છે કે વધુ પુરાવા રિમાન્ડ આપીને મેળવી શકાય છે.”

પૃષ્ઠ ૫૭૦ પર વિદ્વાન ન્યાયાધીશ આગળ કહે છે:

“હકીકત એ છે કે કલમ ૩૪૪ પૂછપરછ અને ટ્રાયલ સાથે સંકળાયેલા પ્રકરણમાં આવે છે તેનો અર્થ એ નથી કે તે એવા કેસોને લાગુ પડતી નથી જેમાં તપાસ અને પુરાવા એકત્ર કરવાની પ્રક્રિયા હજુ પણ ચાલી રહી છે.

આમ જોવામાં આવશે કે જૂની સંહિતા હેઠળ મેજિસ્ટ્રેટને કલમ ૩૪૪ હેઠળ આરોપીઓને જેલ કસ્ટડીમાં મોકલવાની સત્તા આપવામાં આવી હતી કારણ કે આ કલમ એવા કેસોમાં પણ લાગુ પડતી હતી જેમાં તપાસ અને પુરાવા એકત્ર કરવાની પ્રક્રિયા ચાલી રહી હતી. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, તપાસ અને પુરાવા એકત્ર કરવાની પ્રક્રિયા દરમિયાન મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા રિમાન્ડની સત્તા એ પ્રક્રિયાનો અભિન્ન ભાગ હતો. આ સત્તાનો ઉપયોગ, જ્યારે પણ જરૂરી હોય ત્યારે, તપાસ અને વધુ પુરાવા એકત્ર કરવામાં મદદ કરવા માટે કરવામાં આવતો હતો.

ચાલો હવે નવી સંહિતા હેઠળ કાયદાની સ્થિતિની તપાસ કરીએ. જૂની સંહિતાની કલમ ૬૧ને અનુરૂપ કલમ ૫૭માં જણાવ્યા મુજબ કોઈ પણ પોલીસ અધિકારી વોરંટ વિના ધરપકડ કરાચેલી વ્યક્તિને ૨૪ કલાકથી વધુ સમય માટે કસ્ટડીમાં રાખી શકે નહીં. "પોલીસને માહિતી અને તપાસ કરવાની તેમની સત્તાઓ" શીર્ષક ધરાવતી બારમા પ્રકરણમાં આવતી કલમ ૧૬૭-જૂની સંહિતાના પ્રકરણ ચૌદમા જેવી જ-એ કેટલાક તીવ્ર ફેરફાર કર્યા છે. જૂની સંહિતાની કલમ ૩૪૪ને અનુરૂપ નવી સંહિતાની કલમ ૩૦૮ના સંદર્ભમાં પણ આવી જ સ્થિતિ છે. આરોપીઓને નજીકના મેજિસ્ટ્રેટને મોકલવાની જોગવાઈ જાળવી રાખીને (અલબત્ત નવા કોડ હેઠળ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટને), અને મેજિસ્ટ્રેટને આરોપીઓને ૧૫ દિવસથી વધુ સમય માટે પોલીસ અથવા જ્યુડિશિયલ કસ્ટડીમાં મોકલવા માટે અધિકૃત કરતી વખતે, આ શરતોમાં પરંતુક (એ) ઉમેરવામાં આવી છે:

" જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે કે -

(ક) મેજિસ્ટ્રેટ આરોપી વ્યક્તિની અટકાયતને, પોલીસની કસ્ટડી સિવાય, પંદર દિવસના સમયગાળા પછી અધિકૃત કરી શકે છે, જો તેને સંતોષ થાય કે આમ કરવા માટે પૂરતા આધારો અસ્તિત્વમાં છે, પરંતુ કોઈ મેજિસ્ટ્રેટ આ કલમ હેઠળ કસ્ટડીમાં આરોપી વ્યક્તિની અટકાયતને કુલ સાઠ દિવસથી વધુ સમયગાળા માટે અધિકૃત કરશે નહીં, અને ઉપરોક્ત સાઠ દિવસની મુદત પૂરી થયા પછી, આરોપી વ્યક્તિને જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવશે જો તે જામીન આપવા તૈયાર હોય અને તે રજૂ કરે; અને આ કલમ હેઠળ જામીન પર મુક્ત કરાયેલ દરેક વ્યક્તિ તે પ્રકરણના હેતુઓ માટે પ્રકરણ XXXIII ની જોગવાઈઓ હેઠળ મુક્ત હોવાનું માનવામાં આવશે.

પરંતુકમાં "મેજિસ્ટ્રેટ" શબ્દનો અર્થ એ થશે કે મેજિસ્ટ્રેટને કેસની સુનાવણી કરવાનો અધિકારક્ષેત્ર છે.કલમ ૩૦૯ (૨) કહે છે:

"જો અદાલત, કોઈ ગુનાની નોંધ લીધા પછી અથવા સુનાવણી શરૂ થયા પછી, કોઈપણ તપાસ અથવા સુનાવણીની શરૂઆતને મુલતવી રાખવી અથવા સ્થગિત કરવી જરૂરી અથવા સલાહભર્યું લાગે, તો તે સમયાંતરે, નોંધાવવાના કારણોસર, તેને યોગ્ય લાગે તેવી શરતો પર તે વાજબી લાગે તેવા સમય માટે મુલતવી અથવા સ્થગિત કરી શકે છે, અને જો કસ્ટડીમાં હોય તો આરોપીને વોરંટ દ્વારા રિમાન્ડ કરી શકે છે:

કલમ ૩૪૪ની પેટા-કલમ (૧એ) માં આવતી 'વાજબી કારણ' અભિવ્યક્તિ નવી સંહિતાની કલમ ૩૦૯માં ક્યાંય જોવા મળતી નથી, તેમ છતાં જૂની સંહિતાની કલમ ૩૪૪નું સમજૂતી એ જ ભાષામાં કલમ ૩૦૯ના સ્પષ્ટીકરણ ૧ તરીકે જાળવી રાખવામાં આવી છે. નવી સંહિતાની કલમ ૧૬૭ (૨) અને કલમ ૩૦૯ (૨) ના પરંતુક (એ) માં સમાવિષ્ટ કાયદો તપાસની પેન્ડન્સી દરમિયાન જેલ કસ્ટડીને રિમાન્ડની સત્તા માત્ર પહેલાની હેઠળ જ આપે છે અને પછીની હેઠળ નહીં. કલમ ૩૦૯ (૨) માત્ર ત્યારે જ લાગુ પડે છે જ્યારે ગુનાની નોંધ લેવામાં આવે અથવા સુનાવણી શરૂ કરવામાં આવે. આવી સ્થિતિમાં કલમ ૩૦૯માં સ્પષ્ટીકરણ-૧નો હેતુ શું છે તે તદ્દન સ્પષ્ટ નથી. પરંતુ પછી પરંતુક (એ) માં વિધાનસભાનો આદેશ એ છે કે આરોપી વ્યક્તિને જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવે જો તે જામીન આપવા તૈયાર હોય અને જામીન રજૂ કરે અને તપાસ ચાલુ હોય તો પણ તેને ૬૦ દિવસના સમયગાળાથી વધુ અટકાયતમાં રાખી શકાતો નથી. ગુનાહિત કાવતરું-હત્યાઓ, લૂંટફાટ, આંતરરાજ્ય ગેંગ દ્વારા લૂંટફાટ અથવા તેના જેવા ગંભીર ગુનાઓમાં, પોલીસ માટે, આપણા દેશના વિવિધ ભાગોમાં અસ્તિત્વમાં છે તે સંજોગોમાં, ૬૦ દિવસના સમયગાળામાં તપાસ પૂર્ણ કરવી શક્ય ન પણ હોય. તેમ છતાં વિધાનસભાનો ઈરાદો અદાલતને કોઈ વિવેકબુદ્ધિ આપવાનો અને આરોપીઓને જામીન પર મુક્ત કરવા માટે તેને ફરજિયાત બનાવવાનો હોવાનું જણાય છે. અલબત્ત, પરંતુક (એ) માં એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે કલમ ૧૬૭ હેઠળ જામીન પર મુક્ત કરાયેલા આરોપીઓને પ્રકરણ XXXIII ની જોગવાઈઓ હેઠળ અને તે પ્રકરણના હેતુઓ

માટે મુક્ત કરવામાં આવ્યા હોવાનું માનવામાં આવશે.તે અદાલતને તેને જામીન પર મુક્ત કરવાની સત્તા આપી શકે છે, જો તે આવું કરવા માટે જરૂરી લાગે, તો નિર્દેશ આપવા માટે કે આવી વ્યક્તિની ધરપકડ કરવામાં આવે અને પ્રકરણ ૪૩૭ માં આવતી કલમની પેટા-કલમ (૫) માં જોગવાઈ મુજબ કસ્ટડી માટે પ્રતિબદ્ધ છે.તે પણ સ્પષ્ટ છે કે સંજ્ઞાન લીધા પછી રીમાન્ડની શક્તિનો ઉપયોગ નવી સંહિતાની કલમ ૩૦૯ હેઠળ કરવામાં આવશે.પરંતુ જો ૬૦ દિવસના સમયગાળામાં તપાસ પૂર્ણ કરવી શક્ય ન હોય તો ગંભીર અને ભયાનક પ્રકારના ગુનાઓમાં પણ આરોપી જામીન પર મુક્ત થવાનો હકદાર રહેશે.આવો કાયદો "ગુનેગારો માટે સ્વર્ગ" હોઈ શકે છે, પરંતુ અદાલતોને કારણે ચોક્કસપણે એવું નહીં હોય, જેમ કે ક્યારેક એવું માનવામાં આવે છે.તે વિધાનમંડળના આદેશ હેઠળ હશે.

પરંતુ આ કેસમાં પ્રશ્ન એ છે કે નવી સંહિતા અમલમાં આવે તે પહેલાં શરૂ થયેલી તપાસની પેન્ડન્સી દરમિયાન શું અપીલકર્તાઓ તે સંહિતાની કલમ ૧૬૭ (૨) ની સર્વિસ પ્રોવિઝોના (એ) પર દબાણ કરી શકે છે અને જ્યારે તેઓ જામીન આપવા તૈયાર હોય ત્યારે અધિકારની બાબત તરીકે જામીન પર મુક્ત થવાનો દાવો કરી શકે છે.આ પ્રશ્નનો જવાબ નવી સંહિતાની કલમ ૧૬૭ અને ૪૮૪ના અર્થઘટન પર આધારિત છે.કલમ ૪૨૮ ના શબ્દોથી વિપરીત કલમ ૧૬૭ (૧) ની ભાષા જે પેટા-કલમ (૨) ને પણ સંચાલિત કરશે, તે છે-"જ્યારે પણ કોઈ વ્યક્તિની ધરપકડ કરવામાં આવે છે", જે સૂચવે છે કે જ્યારે અધિનિયમ અમલમાં આવ્યા પછી ધરપકડ કરવામાં આવશે ત્યારે કલમ આકર્ષિત થશે.

જ્યારે કલમ ૪૨૮ માં વપરાયેલ અભિવ્યક્તિ એ છે કે "જ્યાં આરોપી વ્યક્તિને દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો હોય, તેને સજા આપવામાં આવી હોય...". આવા વાક્યનું અર્થઘટન કરીને તે શ્રી બાઉચર પિયરે એન્ડ્રૂ વિરુદ્ધ અધીક્ષક, સેન્ટ્રલ જેલ, તિહાર, નવી દિલ્હીના કેસમાં અને અન્ય (૧) જજ ભગવતી દ્વારા પૃષ્ઠ ૧૬૬ પર આ અદાલતનો ચુકાદો આપતા કરવામાં આવ્યું છે:

"આ કલમ, તેની ભાષાની સાદી કુદરતી રચના પર, હકીકતની પરિસ્થિતિને લાગુ પાડવા માટે રજૂ કરે છે જે કલમ દ્વારા વર્ણવવામાં આવે છે "જ્યાં આરોપી વ્યક્તિને દોષિત ઠેરવ્યા પછી, એક મુદત માટે કેદની સજા ફટકારવામાં આવી હોય". આ કલમમાં એવું કંઈ નથી જે સ્પષ્ટપણે અથવા જરૂરી સૂચિતાર્થ દ્વારા સૂચવે છે કે દોષિત ઠેરવવામાં આવે અને સજા નવી ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાના અમલમાં આવ્યા પછી જ હોવી જોઈએ.

જો કે, અમે એ ઉમેરવા ઉતાવળ કરી શકીએ છીએ કે કલમ ૧૬૭ (૧) માં "ધરપકડ કરવામાં આવી છે" શબ્દસમૂહ હોવા છતાં, જૂની સંહિતા નવી સંહિતાની કલમ ૪૮૪ની પેટા-કલમ (૧) દ્વારા રદ કરવામાં આવી હોવાથી, જો પેટા-કલમ (૨) માં પૂરી પાડવામાં આવેલી બચત આ કેસમાં આપણે જે પરિસ્થિતિ સાથે સંબંધિત છીએ તેને લાગુ ન પડી હોત, તો આ જોગવાઈ સદંતર લાગુ પડી હોત. અમારા ચુકાદામાં કલમ ૪૮૪ની પેટા-કલમ (૨) નો ખંડ (એ) લાગુ પડે છે. તે નીચે પ્રમાણે વાંચે છે:

" આવા રદ કરવા છતાં, –

((ક) આ સંહિતા અમલમાં આવે તે તારીખની તરત પહેલાં, જો કોઈ અપીલ, અરજી, સુનાવણી, તપાસ અથવા તપાસ બાકી હોય, તો આવી અપીલ, અરજી, સુનાવણી, તપાસ અથવા તપાસનો નિકાલ કરવામાં આવશે, ચાલુ રાખવામાં આવશે, હાથ ધરવામાં આવશે અથવા હાથ ધરવામાં આવશે, જેમ કે આ સંહિતા અમલમાં આવી ન હોય તેમ (ત્યારબાદ જૂની સંહિતા તરીકે ઓળખવામાં આવે છે) દંડ પ્રક્રિયા સંહિતા ૧૮૯૮ ની જોગવાઈઓ અનુસાર, જેમ કે આ સંહિતા અમલમાં આવી હોય:

૧લી એપ્રિલ, ૧૯૭૪ના તરત પહેલા આ કેસની તપાસ બાકી હતી.તેથી બચત કલમ (એ) આદેશ આપે છે કે ઉપરોક્ત તપાસ જૂની સંહિતાની જોગવાઈઓ અનુસાર ચાલુ રાખવામાં આવશે અથવા કરવામાં આવશે.તેથી, તપાસ કરનાર પોલીસ અધિકારીએ જૂની સંહિતાના પ્રકરણ XIV અનુસાર તપાસ ચાલુ રાખવી પડશે અને તેને પૂર્ણ કરવી પડશે.તે સંહિતાની કલમ ૧૬૭ મેજિસ્ટ્રેટને તપાસની પેન્ડન્સી દરમિયાન અપીલકર્તાઓને જેલ કર્ટડીમાં મોકલવા સક્ષમ બનાવી શકી ન હતી.પોલીસ કલમ ૩૪૪ હેઠળ તેની રિમાન્ડની સત્તાનો ઉપયોગ કરવા માટે કોર્ટની મદદ લઈ શકે છે, જે કોર્ટના ધ્યાનમાં લાવે છે કે અપીલકર્તાઓએ ગુનો કર્યો હોવાની શંકા ઉભી કરવા માટે પૂરતા પુરાવા પ્રાપ્ત થયા છે અને જ્યાં સુધી રિમાન્ડનો આદેશ આપવામાં ન આવે ત્યાં સુધી વધુ પુરાવા મેળવવામાં અવરોધ આવશે.જેમ આપણે ઉપર કહ્યું છે તેમ, તપાસ અધિકારી દ્વારા જૂની

સંહિતાની કલમ ૩૪૪ હેઠળ અદાલતની સત્તાનો ઉપયોગ કરવો એ તપાસની પ્રક્રિયાનો એક ભાગ હશે જે જૂની સંહિતા અનુસાર ચાલુ રાખવામાં આવશે અને કરવામાં આવશે.આમ હોવાથી, અમે માનીએ છીએ કે આ કેસમાં અપીલકર્તાઓ નવી સંહિતાની કલમ ૧૬૭ (૨) ના પરંતુક (એ) હેઠળ મુક્ત થવાનો દાવો કરી શકતા નથી.

પરિણામે અપીલ નિષ્ફળ જાય છે અને રદ કરવામાં આવે છે.

અપીલ બરતરફ.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.